

УДК 070(81:477)“1912/Праця-Pratsia”

С. К. Криворучко

«УКРАЇНСЬКЕ» НА ВІДСТАНІ: БРАЗИЛЬСЬКА ГАЗЕТА «ПРАЦЯ». ПЕРШИЙ НОМЕР 1912 РОКУ

Анотація

Існування українців у Бразилії потребувало наповнення моральними та духовними цінностями, які український етнос черпав із Християнства. Саме тому, коли стало очевидним, що українські дисиденти поступово вкорінюються в Бразильський ґрунт на початку ХХ століття, напередодні Першої Світової війни, священники взяли на себе відповідальність і очолили цю спільноту. Церква стала осередком і духовності, і дозвілля, і освіти. Впровадженням християнських постулатів для українців у Бразилії стала газета «Праця», яку заснували в Прудентополісі (територіально поруч із українською церквою) 1912 року. Газета «Праця» виходила українською мовою. У 2024 році продовжує своє існування в електронному двомовному форматі: португальському та українському. **Наукова проблема** полягає в необхідності осмисленні способів збереження етнічної історичної пам'яті на відстані, зокрема, української історичної пам'яті, яка є підґрунтям для національної ідентифікації. Одним із таких способів є українофонна бразильська газета «Праця». **Метою** статті є визначення перспективи інтерпретації номерів українофонної газети «Праця» у різних галузях: історія, лінгвістика, журналістика, літературознавство, культурологія, педагогіка, краєзнавство. Важливим вектором є морально-ідейна спрямованість газети «Праця»,

DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1076.2024.1.103.02>

© Криворучко С. К., 2024

яка зумовлена дидактичною функцією, що підживлюється діяльністю окремих священників церкви та впливом інституції Української церкви в Бразилії на екзистенційне світосприйняття українців, що виїхали зі своєї рідної землі. Ностальгічний сум простежується в генетичному кодї українців, для яких концепт «своє» грає фундаментальну роль в існуванні. Газета «Праця» виконує виховну місію. Осмислюються вічні етичні питання: злість, хвороба, тілесний бруд, гнів, смерть. Українофонна газета «Праця» я видатним культурно-соціо-історико-релігійним феноменом, який вплинув на розвиток української діаспори в Бразилії, української діаспори в світі, культурно-соціально-освітній розвиток окремих регіонів (частини штату Сан Пауло, частини штату Парана) в Бразилії в ХХ столітті. Номери газети «Праця» ХХ століття можуть бути матеріалом, щоб відкрити перспективу для наукових досліджень.

Ключові слова: газета «Праця», жанр, історична пам'ять, ідеї, ідентифікація, етнос, мова, культура, «українське», Християнство.

Abstract

Kryvoruchko S. "UKRAINIAN" AT A DISTANCE: THE BRAZILIAN NEWSPAPER "PRACYA"

The existence of Ukrainians in Brazil needed to be filled by moral and spiritual values, which the Ukrainian ethnic group drew from Christianity. That is why priests took responsibility and led this community when it became obvious that Ukrainian dissidents were gradually taking root in Brazilian soil at the beginning of the 20th century, on the eve of the First World War. The church became a center of spirituality, leisure, and education. The introduction of Christian postulates for Ukrainians in Brazil was the newspaper "Pratsia", which was

founded in Prudentopolis (territorially close to the Ukrainian church) in 1912. The newspaper “*Pratsia*” was published in Ukrainian. In 2024, it will continue to exist in an electronic bilingual format: Portuguese and Ukrainian. The scientific problem is the need to understand ways of preserving ethnic historical memory at a distance, in particular, Ukrainian historical memory, which is the basis for national identification. One of these means is the Ukrainian Brazilian newspaper “*Pratsia*”. The purpose of the article is to determine the perspective of interpreting issues of the Ukrainian newspaper “*Pratsia*” in various fields: history, linguistics, journalism, literary studies, cultural studies, pedagogy, local studies. An important vector is the moral and ideological focus of the newspaper “*Pratsia*”, which is determined by the didactic function. It fueled by the activities of individual church priests and the influence of the Ukrainian Church institution in Brazil on the existential worldview of Ukrainians, who left their native land. Nostalgic sadness can be traced in the genetic code of Ukrainians, for whom the concept of “own” plays a fundamental role in existence. The newspaper “*Pratsia*” carries out an educational mission. Eternal ethical questions are considered: anger, disease, bodily dirt, anger, death. The Ukrainian newspaper “*Pratsia*” is an outstanding cultural-socio-historical-religious phenomenon that influenced the development of the Ukrainian diaspora in Brazil, the Ukrainian diaspora in the world, the cultural-social-educational development of certain regions (parts State São Paulo, parts State Parana) in Brazil in the 20th century. Issues the newspaper “*Pratsia*” the 20th century can be material to open a perspective for scientific research.

Keywords: “*Pratsia*” newspaper, genre, historical memory, ideas, identification, ethnos, language, culture, “*Ukrainian*”, Christianity.

Вступ

Існування українців у Бразилії потребувало наповнення моральними та духовними цінностями, які український етнос черпав із Християнства. Саме тому, коли стало очевидним, що українські дисиденти поступово вкорінюються в Бразильський ґрунт на початку ХХ століття, напередодні Першої Світової війни, священники взяли на себе відповідальність і очолили цю спільноту. Так само як і в XVI–XVII століттях, коли приїжджали португальці на територію Латинської Америки, яку заселяли індіанські племена, і будували перші католицькі церкви в Ріо де Жанейро та Сан Пауло, українці на початку ХХ століття також потребували священника та церкви. Саме навколо церкви і розбудовувалося і побутове, і культурне життя. Церква стала осередком і духовності, і дозвілля, і освіти. Впровадженням християнських постулатів для українців у Бразилії стала газета «Праця», яку заснували в Прудентополісі (територіально поруч із українською церквою) 1912 року. Газета «Праця» виходила українською мовою. Газета «Праця» «пережила» Першу світову війну, Другу світову війну, Холодну війну, і, навіть, КОВІД. У 2024 році продовжує своє існування в електронному двомовному форматі: португальському та українському.

Постає питання: якщо дисиденти так прагнуть зберегти свою етнічну культуру, свої традиції, чому вони залишають свої рідні домівки та їдуть так далеко, щоб потім на чужині ходити в українську церкву та читати українську газету «Праця»?!

Наукова проблема полягає в необхідності осмисленні способів збереження етнічної історичної пам'яті на відстані, зокрема, української історичної пам'яті,

яка є підґрунтям для національної ідентифікації. Одним із таких способів є українофонна бразильська газета «Праця».

Метою статті є визначення перспективи інтерпретації номерів українофонної газети «Праця» ХХ та ХХІ століття, яка публікується в Бразилії з 1912 року, для наукових досліджень у різних галузях: історія, лінгвістика, журналістика, літературознавство, культурологія, педагогіка, краєзнавство.

Завдання. У статті доречно дослідити перший номер газети «Праця» 1912 року, виокремити його структуру; тематику статей; ідеї, які впроваджуються в підтекстах висловлювань; визначити перспективи для подальшої інтерпретації в міждисциплінарних наукових галузях.

Методи дослідження

У ході осмислення перспективності інтерпретації номерів газети «Праця» використано системний підхід, який передбачає застосування літературознавчих методів історико-літературного, феноменологічного, структурно-семіотичного.

Структурно-семіотичний метод дозволить усвідомити феномен газети «Праця» як цілісне явище в сукупності змістових та формальних характеристик, що є знаковою системою (українофонія в дискурсі Бразильської полікультурності на підґрунті португалофонної ментальності). Структурно-семіотичний метод сприяє акцентуації уваги на окремих статтях газети «Праця» як елементах та одиницях тексту з точки зору їх структурних та функціональних властивостей. Виявлення власне соціокультурних семіотичних ознак газети як явища української історичної пам'яті визначить місце «Праці» у функціонуванні української мови на відстані від «рідного»

середовища, встановить її роль в культурно-історичному національному Бразильському процесі, у динамічних коливаннях феномену діаспори, зокрема, української, визначить міжкультурний світовий перетин для формування діалогу між державами на рівні побутового спілкування звичайних людей за допомогою комунікативних функцій преси.

Історико-літературний метод буде слухним у осмисленні підґрунтя для «виникнення» українофонної газети «Праця» на початку ХХ століття в Бразилії, дозволить зіставити в синхронії історичні причини в хронологічній послідовності, що відкриє поглиблене розуміння суті феномену і газети «Праця», і успіху її довголітнього існування, яке є важливим у суспільному житті українських дисидентів у Бразилії.

Феноменологічний метод сприяє можливості систематизувати перспективи наукових досліджень газети «Праця» в різних галузях, дозволить розділити цілісність газети на окремі елементи – статті, стане підґрунтям для інтерпретації «Праці» як феномену розвитку української мови, успішного журналістського проекту та історичного документу доби ХХ та ХХІ століття.

Українська дослідниця Н. М. Левченко в статті «Рецепція Сковородинівського концепту свобода в українському історичному дискурсі» (Levchenko, 2023, р. 30) підкреслює, що благо людини пов'язане з метою життя та з Богом. Внутрішня свобода людини, зауважує Н. М. Левченко, звільняє людину від тягарів дочасного матеріального світу. Пошуки українського філософа Г. С. Сковороди в ХVІІІ ст. були втілені в ХХ ст. українськими священниками, які в Бразилії намагалися організувати духовну культуру й дозвілля українських

емігрантів навколо церкви, що втілювалося шляхом популяризації християнських ідей у газеті «Праця».

У статті бразильського дослідника Л. Ф. Оленюка «Україно-бразильська газета Праця: жанр і дискурс» (Oleniuk, 2020) осмислюються гендерні відносини, які пронизують тексти цієї газети. Л.Ф. Оленюк аналізує рубрику «Для Панянок Дому» в номерах газети «Праця» з 1963 по 1970 роки. Це тематичні статті кулінарних рецептів та настанов щодо поведінки, релігійності, домашнього господарства, виховання дітей. Дослідник осмислює поведінку та практику, які спільнота нав'язує жінкам, та розмірковує над гендерним насильством, яке властиве цьому простору. Л. Ф. Оленюк робить акценти, як робота по дому та виховання дітей, що розглядаються як «природні» наслідки материнства, здатні вкорінити глибокі ідеали в сімейній ієрархії суспільства, де самі жінки часто заперечують, що час, присвячений дому та виконанню потреб інших людей, є роботою, яку жінка має сприймати як «природну» винагороду. Але це йде всупереч соціальній, культурній ситуаціям та еволюції менталітету.

У статті Трегубових (Trehubov & Trehubova, 2023) «Відображення світогляду слов'ян у фольклорному сюжеті “звідництво дівчини”» виявляється базис формування світогляду українського народу на підставі аналізу фольклорних зразків, що буде слушним в аналізі рубрик статей, що орієнтовані на жіночу аудиторію. Зокрема, увага до традиційних формул, які містяться у народних піснях, що дозволяє зрозуміти первісний зміст і походження, фольклорний сюжет «звідництво дівчини» у весняних, весільних, ініціаційних та купальських мотивах, що розкривають конструкції архаїчних весільних ритуалів.

Результати та дискусії

У Поясненнях міграційних рухів є здатність людини пристосовуватись до змін і бажанням вижити. Чому українці приїхали наприкінці XIX століття в Бразилію?! По-перше, українці виїжджали із колонії.

Нащадки першої хвилі еміграції українців у Бразилію мешкали в Тернопільській області наприкінці XIX ст. 1896 р. багато селянських українських родин приїхали в Бразилію на запрошення уряду, тому що їм обіцяли дати землю. Тернопільська область у XVII ст. з населенням етнічних українців як колонізована територія перебувала під владою колонізаторів Польщі та Литви (1349-1772), і з 1772 року увійшла до складу Австро-Угорської імперії. Отже, коли українські дисиденти виїжджали з України наприкінці XIX ст., це була колонізована українська територія Австро-Угорської імперії.

До Австро-Угорську імперію Тернопільська область у складі Галичини увійшла 5 серпня 1772 р. після того, як про розподіл Речі Посполитої між Пруським королівством, Габсбурською імперією та Російською імперією була підписана таємна конвенція. У Речі Посполитої залишились українські села Москалівка, Верещаки, Шимківці, Колодне, Заруддя, Раковець, Бутин, Устячко, Башуки, Лопушне, Крутнів. А всі інші села (разом із Дітківці) відійшли до Австро-Угорської імперії. У Австро-Угорській імперії було багато підкорених етносів, тому утворилася складна адміністративна система керування.

У 2-й пол. XIX ст. українські землі Буковини й Галичини входили в Цислейтанію. Цислейтанія (термін походить від річки Лейта) – це адміністративна складова частина Австро-Угорської імперії 186–1918 рр., до якої входили землі Словенія, Чехія, Моравія, Хорватія, Польща, Україна (Галичина й Буковина), Італія (Трієст, Гориція,

Тіроль). Ці землі мали окремий уряд – парламент і органи управління. На межі ХІХ–ХХ ст. українців було 8%. З 1867 р. українцями керували польські політичні кола. Українська мова, література, культура, утискалась поляками. Австрійці і поляки не дозволяли відкривати україномовний університет у Львові.

Доля українців значно ускладнилась у 2-ій пол. ХІХ ст., після 1867 р., коли етнічні поляки заключили угоду з австрійським урядом про встановлення на територіях етнічних українців майбутньої Польської держави. Загострилася доба етнолінгвістичного націоналізму (польського), який впроваджували поляки за підтримкою австрійців. Українська мова викорінювалася, всі державні інститути (адміністрація, суди, освіта) з німецької мови перейшли на польську, ігноруючи, як і попередньо, українську. Агресивно впроваджувалася польська мова й у побутовій сфері: торгівля, культура. Окрім цього була складною для українців економічна ситуація. Скасування панщини для українців не стало порятунком тому, що в них забрали землю. 1859 р. земельна ділянка селянина дорівнювалася 5 га, яку зменшили з 1880 р. до 3 га, і з 1900 р. до 2, 5 га. Українці через маленькі земельні ділянки не могли прогодувати себе та власні родини. Також після відміни панщини їм не дозволили користуватися на правах сервітутів панськими лісами (для полювання та збирання) та пасовиськами (для вигодовування худоби). У 1870 р. в українських селах була велика бідність.

Також українцям не дозволили виготовляти алкоголь (горілку, самогон) та продавати його. Українців зтягували борги, щоб забрати їхнє майно та землю. Українські інтелектуали – вихідці з родин священників – намагалися духовно підтримувати селян, але на підґрунті закону економічно вони не могли їх захистити. Підсвідомо вони

відчували, що українська мова це Дім для українців. Ментально, щоб «закріпити» територію за певним етносом, потрібно «заполонити» цю землю рідною мовою цього етносу.

Тому вони намагалися шукати можливості зберегти українську мову. Серед ініціатив зберегти українську культуру виникає народовецький рух галицьких українців 1860 рр. Представники цього руху намагаються комунікувати з українцями Центральної України, яка входила тоді до складу Російської імперії. Художня література є найвищою формою віддзеркалення мови, тому народовці привертають увагу українців до українських літературних творів, серед яких центральне місце відводиться віршам Тараса Шевченка та концепції проблеми українського етносу, яку втілює поет в своїй поезії. Так завдяки поглядам народовців «біль» за український народ Тараса Шевченка став «ідеалом» і підґрунтям національної української програми, яка не втратила актуальності і в ХХІ ст. Концепція Т. Шевченка – «біль» українського народу – стає сучасною (ХІХ ст.) ментальною системою опору «староруському» та «москвофільському».

Народовці заснують журнали, які виходять українською мовою: «Нива», «Мета», «Русалка», «Вечорниці». У цих журналах друкуються українські твори сучасних письменників – Пантелеймона Куліша, Івана Нечуя-Левицького, Олександра Конинського. До кола письменників народовців належали письменники Ф. Заревич, В. Шашкевич, К. Горбаль, К. Климкович. Завдяки активності фундаторів народовецького руху та підтримці письменників вдалося отримати політичну підтримку суспільних діячів Ю. Лаврінського та С. Качала та багатьох священників. Так із інтелектуальної рух перейшов у

соціальну площину та розповсюдився серед селян, яких долучали до сучасної української культури та мистецтва. Активним упроваджувачем і популяризатором українських ідей був М. Драгоманов.

Одночасно з народовецьким рухом сформувалася москвофільська концепція (єдність українського та російського народу), що активно нав'язувалася пізніше в Радянській імперії, в надрах якої розвилася ідея «неповноцінності» та «другорядності» українського народу стосовно російського, і результатом якої стала війна 2014 р., яка історично довела шкідливість москвофільства для українців. Отже, ідеї москвофільства почали активно спростовуватися широким загалом українців лише з 2014 р., а кардинальне заперечення як «право на існування» ідеї виникло лише в 2022 р. – з початком бомбардувань у Харкові, Києві, Маріуполі, Бердянську.

Народовецький рух з 60-х рр. XIX ст. підтримують студенти, вчителі, які через школи Тернополя, Станиславіва (Івано-Франківська), Бережан, Самбіру популяризують українську мову, літературу, культуру серед молоді. Так засновуються товариства «Просвіта» 1868 р. та клуб «Руська бесіда» 1861 р. Клуб «Руська бесіда» пропонував впровадження української культури через національний український театр. (Це світові тенденції доби. У Франції наприкінці XIX ст. так само виникає рух «Народний театр», про що пише Ромен Роллан у своїй книзі 1903 р.). Українські священники підтримують народовецький рух, допомагають розповсюджувати ідеї про українське відродження з 70-х рр. XIX ст. У політиці народівці починають реалізовувати себе з 1879 р. Політичні ідеї про права українців висвітлюються через пресу в тижневику «Батьківщина» та часописі «Діло». У пресі порушуються питання про економічні, політичні, правові, освітні

проблеми українців того часу. Впроваджуються ідеї про розвиток української етнічної самобутності, української народності, демократії, лібералізму. Так формуються вимоги до уряду Австро-Угорщини: виокремити Українську частину Галичини з власною самоуправою.

Ці вимоги загострюються в 90-х рр. XIX ст. Уряд Австро-Угорщини намагався примирити українців і поляків, але нічого не вийшло з цієї спроби. З 1895 р. під ідейним впливом М. Драгоманова за підтримкою І. Франка, М. Павлика, Ю. Бачинського створюється концепція : політична самостійність українського народу. Реакцією уряду був терор, криваві розправи і репресії по відношенню до українців.

Саме тому наприкінці XIX ст. формується ідеологічне підґрунтя, яке стало підставою для першої хвилі еміграції українців: 1896 р. переїзд українських родин в Бразилію, у Прудентополіс. Саме про ці події пише Іван Франко у вірші «До Бразилії»: «Що то ще жде тебе на океані? / Що у Бразилії, в славній Парані?»

За спогадами сучасників вихідці з України повністю зберегли культуру українського побуту: місце розташування будинку на ділянці, місце для худоби, огород, догляд за худобою, інтер'єр у хаті, спілкування українською мовою в родині та з сусідами.

1896 р. українські родини приїхали на залізничну станцію Прудентополіс, де окрім колії та будки, яка називалася станція, нічого не було. Навколо був ліс: Бразильські джунглі з деревами вище 35 метрів, зокрема Араукаріями (тип хвойного дерева), ліанами, мавпами й іншими дикими тваринами. Саме в цьому лісі українці отримали земельні ділянки, які обіцяв Бразильський уряд людям, які приїдуть у Бразилію. Чому саме бразильський уряд запрошував людей і давав їм землю? У Бразилії було

мало людей. Тому, щоб населити країну людьми, пропонували земельні ділянки європейцям. І на місці цього лісу українці побудували місто, яке сьогодні називається Прудентополіс (як станція, на якій висадили тоді українців).

У них просто не було іншого виходу, оскільки потяг їздив не часто. Виїхати звідси просто не було можливості. Тому працьовиті українці окультурили цю землю, і на місці лісу побудували місто. Навіть через більше ніж сто років українці відчують екзистенційний сум, намагаються відшукати рідних на території України. Історичну пам'ять про «українське» вони зберігають за допомогою фольклору: народні українські танці та пісні. Намагаються вивчати українську мову. У Прудентополісі в 1988 році, на 1000 річницю хрещення Київської Русі відкрили музей «Української культури», який концептуально входить у дискурс краєзнавчих музеїв. Фундаторка музею – Мирослава Кревей.

Україномовна газета «Праця» є ментальною ознакою української ідентичності, духовності, традиції, знаком історичної пам'яті. Відчуття патріотизму ґрунтується на пам'яті та спогадах.

1895 р. з території Тернопільської області виїхало 1000 українських родин у Бразилію. У кожній родині було мінімум 2-3 дітей та батьки – це 5000-7000 людей. На залізничній станції Прудентополіс цим родинам надали ділянки землі в лісі, і вони побудували місто Прудентополіс. Але ці українці зберегли українську мову та культуру, релігію. Заснували україномовну газету «Праця» 1912 р., яка виходить і в 2024 р. Україномовна газета в Бразилії виходить 112 років! Яка україномовна газета в Україні протрималася так довго?!

У місті Прудентополіс у грудні 1912 р. була заснована україномовна газета «Праця» («Prácia»), що

видавалася в друкарні отців Василян. Першим редактором був пан Осип Мартенець. Метою газети було надання підтримки та інформації політичного, культурного та релігійного характеру українському народу в Бразилії та підвищення його культурного рівня, ознайомлення з міжнародними новинами й життям українців на Батьківщині – в Україні. Під час Першої Світової війни газета не друкувалася, і відродилася в 1919 р. Назва газети «Праця» символічна, оскільки, на думку фундаторів видання, саме завдяки праці всі люди здобувають собі місце на міжнародній арені. На думку українських дисидентів, завдяки праці український народ прогресує в Бразилії. Завдяки результатам своєї праці українці організовуються й долають кордони, щоб здобути свою українську ідентичність у Бразилії. Після Другої Світової Війни в результаті мовної реформи газета почала виходити двома мовами: португальською та українською. Із 2020 року (період карантину КОВІД) газета почала виходити в електронному форматі.

Одночасно, на території України винищується українська мова до 1917 року імперіальним російським режимом, після 1917 року імперіальним радянським режимом. Таким чином, феномен газети «Праця» в ХХ ст. у Бразилії є актом збереження української мови та культури дистанційно. Після всіх указів про знищення української мови, зрозуміло, наскільки важливою є газета «Праця» в процесі збереження та реабілітації української ментальності та культури, і яку роль вона зіграла в збереженні української мови. Діаспора в дискурсі історичної пам'яті намагається зберегти в тому числі й мову.

Діаспора є феноменом розсіяного етносу. У діаспорі дуже складно зберегти рідну мову, вона з часом

«загублюється», оскільки наступні покоління інтегруються в інші етноси.

Метою газети «Праця» було поширювати та зміцнювати українську греко-католицьку віру та сприяти використанню української мови в громаді. Також газета «Праця» взяла на себе функцію культурного посередника між окремими представниками спільнот. Слід зробити акцент на домінантному морально-етичному векторі газети «Праця», який бере витoki з християнської культури та ідей, які зафіксовані в Біблії. Фундатори газети етично-ментальні цінності доносили в жанрах притч (як у Біблії) та проповідей (які робили священники у процесі ранкових та вечірніх служб). Додатковою функцією газети була популяризаторська. На сторінках «Праці» розміщувалися перекладені статті з різних Європейських і українських газет про новини навколо політичної ситуації в Європі – події Першої світової війни, яка хвилювала тоді весь світ. Також газета «Праця» формувала зародження патріотизму українців по відношенню до їхньої новоздобутої «домівки» Бразилії. Це відбувалося крізь публікацію новин про політичну, соціальну та економічну ситуацію і в штаті Парана, і в країні Бразилія.

Таким чином, «Праця» встановлювала та налагоджувала зв'язки між іммігрантами-нащадками та територією їхнього походження, чим намагалася зберегти історичну та культурну українську пам'ять та відбудувати українську етнічну ідентичність.

Важливим для фундаторів «Праці» було орієнтуватися на просту звичайну аудиторію – на українських селян, які виїхали з маленьких сіл. Тому разом із статтями на релігійно-морально-етичну тематику, статтями з політичним, економічним й історичним акцентом, були статті побутового характеру. Ці статті були

дуже важливими для української читацької аудиторії в Прудентополісі. У них пропонувалися рецепти їжі, теорія сільськогосподарчих робіт (що було особливо важливим, тому що саме через це українці і виїхали з України : щоб прогодувати себе за допомогою своєї землі). Також були статті про одяг.

До культурно-освітніх статей відносяться уривки художніх творів, оповідання, анекдоти та окремі статті про формування зародків освіти під егідою церкви, яка намагалася створити церковну школу. Навіть у ХХІ столітті в Бразильському селі Мале при Українській церкві працює недільна школа, в якій сестри викладають українську мову. Важливо підкреслити, що «Праця» також вміщувала «рекламу».

Газета «Праця» мала чітку структурованість кожного номеру та певну концептуальну кількість номерів. З грудня 1912 року виходило по 2 номери на місяць. Кожний номер мав 8 сторінок. За цією концепцією з 1912 по березень 1915 року було надруковано 54 номери газети «Праця»: 2 номери по 8 сторінок кожного місяця. Газета була дуже популярною та продавалася в різних країнах світу. Тому фундатори газети змінили концепцію. З квітня 1915 року вони вирішили випускати по 4 номери по 4 сторінки кожного місяця, що пояснюється економічними цілями: газета давала гарний прибуток, була потрібною та ефективною. Але оскільки весь світ живе в спільній економіці, незважаючи на територіальну віддаленість Бразилії, на технічну неможливість публікації газети «Праця» вплинула Перша світова війна (28 липня 1914 – 11 листопада 1918) через погіршення логістичних зв'язків між Європою та іншими країнами. Тому під час Першої світової війни були перерви, коли «Праця» не друкувалася

упродовж 1917–1918 років. З квітня 1915 року по грудень 1922 року надруковано 148 номерів.

Зараз, у XXI столітті, у 2023 році газета «Праця» виходить 1 раз на місяць в електронному форматі, з запізненням. Наприклад, 12 лютого 2024 року ще не оприлюднені номери за жовтень, листопад і грудень 2023 року та січень 2024 року. Але цей факт ніяк не применшує феноменальність довголітнього 112-річного існування періодичного видання, що дуже рідко зустрічається в світі.

Дуже важливо уважно подивитися на Перший номер газети «Праця», який надрукували в грудні 2012 року, тому що саме в ньому віддзеркалилась успішна концепція, яка дала поштовх для довгого існування «Праці» упродовж наступних 112 років.

Перший номер має 8 сторінок. Редактором визначений Осип Мартинець. Газета має кільцеву композицію: починається таблицею та завершується таблицею. На першій сторінці розміщена таблиця-прейскурант – ціни газети «Праця» в різних країнах: Бразилія, Галичина (територія Австро-угорської імперії), Росія, Аргентина, Канада. Отже, слід відмітити амбіції фундаторів газети: вони орієнтувалися на світову аудиторію, на українців та їхніх нащадків і родичів інших етносів, які роз'їхались по всьому світові. На останній сторінці, наприкінці, розміщена таблиця – своєрідна реклама інших друкованих видань із різних країн світу. Отже, грандіозий задум простежується в українській ментальності: «Свій до свого по своє». З першого номеру газета «Праця» позиціонує себе як колегіальний партнер для інших періодичних видань, а не як конкурент, та пропонує спільну вигідну співпрацю.

Перший номер виходить в грудні 1912 року, перед Різдом Христовим. Так символічно можна провести

паралель: вічне «народження Ісуса» – «народження» газети «Праця», яка ментально також претендує на «вічність». Абсолютно концептуально логічно з цієї позиції на першій сторінці першого номеру розміщені авторські вірші «Родився Спаситель», які підписані скорочено: перші літері імені та прізвища поета – І. В. На цій же першій сторінці від редакції розміщена стаття-проповідь «Слава Ісусу Христу».

Уже з першого номеру формується думка читачів про важливість освіти для розвитку українських дисидентів, про можливість зберігати рідну українську мову. Ці ідеї віддзеркаленні в стаття «Рідна школа, то наша будучість» автора П. Романченко на сторінках 1–2.

Світові події Першої світової війни освітлені в статтях «Єдність і солідарність» автора П. Ротара на сторінках 2–3, в якій ведеться про стурбованість і схвильованість жорстокими кривавими подіями Європи напередодні війни, які ускладнюють життя звичайних людей.

Великий науковий інтерес з точки зору інтерпретації подій Першої світової війни істориками ХХІ століття має стаття «Балканська війна» на сторінках 3–4, автор якої не вказаний. Я припускаю, що ця стаття взята з іншої української або Європейської газети, та передрукована з метою популяризації інформації, тому й не вказано ім'я журналіста. Це важливе висвітлення історичних подій в багатьох країнах, які стосуються різних європейських етнічних народів, з визначенням окремих географічних територій і міст : Чорногорія, Туреччина, Сербі, Балкани, Бесарабія, Болгари, Косово, Угорщина, Польща, Європа, Боснія, Герцеговина, Берлін, Німеччина, Англія, Австрія, Царгород.

Йдеться про предтечу Першої світової війни: Чорногорія розпочала війну з Турцією. Ці обставини

викликали резонанс у світовій спільноті: весь світ спостерігає за подіями, ніхто не дає прогнозів, ніхто не знає, як довго триватиме війна. У статті використано діахронічне осмислення історичного підґрунтя конфлікту початку ХХ століття: наводиться історична довідка-аналітика про історію Турції з ХІ століття нашої ери (1086 р.), агресивні напади турків на Візантію та Єрусалим, їхню боротьбу з християнами, в результаті якої відбувся розпад Візантії як грецької держави. Також осмислюються напади турків на Болгарів та Сербів на Балканському півострові. У статті впроваджується ідея, що турки є небезпечними для Європи, оскільки вони нападали на кораблі Франції, Італії, Венеції, Іспанії. Також введено історичні факти нападів турків на Україну, Росію, Польщу. У статті в історичній діахронії доводиться складність існування Слов'ян і Греків. Окремо робиться акцент на війнах Росії з Туреччиною. Важливою датою є 1830 рік, коли воскресє вільне грецьке королівство зі столицею в Атенах (Афінах). Саме цей історичний факт є знаком ослаблення Турції в ХІХ столітті. Автор статті звертає увагу на важке «тяжке» життя народів, селян, що підкорені Турції. Саме тому 1876 року повстають Черногора, Сербія, Герцеговина, Болгарія проти тиску Турції. У цей момент у 1877 р. Росія розпочинає війну з Турцією. Але саме Європа наприкінці ХІХ століття не дозволила перемогти Росії у війні з Туреччиною. У Берліні на перемовинах 1878 року впливові світові імперії Австрія, Англія, Німеччина, з одного боку, підтримали Турцію, з іншого, ослабили її, коли відокремили від неї країни Сербію, Болгарію, Чорногору, але не повністю, а шматки залишили Турції. Боснію та Герцеговину передали Австрії на 30 років. Слов'яни залишились під турецьким ярмом.

Ці події кінця ХІХ століття є дуже актуальними, коли аналітики намагаються зрозуміти політичні процеси ХХІ

століття, які пов'язані з війною Росії та України та протиставлення в Ізраїлі.

Ця стаття в газеті «Праця» дає підстави для переосмислення причин виникнення Першої світової війни.

Отже, предтечею Першої світової війни була не провокація, що відбулася 28 червня 1914 року, коли Гаврило Принцип, боснійський серб, який був югославським патріотом (якого поки що офіційно визначають як націоналіста, хоча цей термін є неадекватним по відношенню до колонізованих народів) і членом сербського військового товариства «Чорна Рука», вбив австро-угорського спадкоємця ерцгерцога Франца Фердинанда в Сараєво, що призвело до липневої кризи. Реакцією на це вбивство став ультиматум Австро-Угорщини 23 липня 1914 року, який імперія висунула Сербії. Відповідь Сербії не задовольнила австрійців, і тому вони розпочали військові дії. На думку істориків, локальна суперечка між Австро-Угорщиною та Сербією перейшла в велику міжнародну кризу, до якої втягнулася більшість країн Європи.

Але на матеріалах газети «Праця» доречно зробити уточнення-доповнення.

На мою думку, предтечею Першої світової війни є «Балканська війна» 1912 року, коли чотири країни Боснія, Болгарія, Чорногора, Греція розпочали війну проти Турції. Усе починається з битви при Бургасі, коли усі країни б'ються навколо міста Царгород. Так конфлікт «християнського» / «мусульманського» : «західного» / «східного» продемонстрував, що європейський «дух» концепту Свобода може допомогти поневоленим народам Європи позбутися тиску домінування окремих імперських етносів над іншими підкореними. Тому й загострилися

визвольні рухи в Австрійській імперії, а з часом, у Російській.

Але якщо Австрія позбулася свого імперіального історичного минулого та стала не великою за розміром, але проквітаючою країною Європи поруч із іншими країнами, які сьогодні в XXI столітті існують як окремі держави, то Російська імперія і в XXI столітті сама перебуває в політичній та економічній кризі і заважає мирно розвиватися іншим країнам-сусідам: Україна, Придністров'я в складі Молдови, Чечня.

Отже, з точки зору переосмислення історичних подій ХХ століття газета «Праця» має матеріали, які уточнюють та, навіть, міняють кут зору на певні політичні, соціальні та історичні факти.

Важливим вектором є морально-ідейна спрямованість газети «Праця», яка зумовлена дидактичною функцією, що підживлюється діяльністю окремих священників церкви та впливом інституції Української церкви в Бразилії на екзистенційне світосприйняття українців, що виїхали зовсім недавно (16 років) зі своєї рідної землі. Як раз минув час, і піросло інше покоління дітей, для яких Бразилія поступово стає Батьківщиною. Але ностальгичний сум інколи простежується в генетичному коді українців, для яких концепт «своє» грає фундаментальну роль в існуванні. Газета «Праця» виконує виховну місію. Це відбувається в статтях «Коли і чому знеохочуємося?» на сторінках 4–5, автор якої не вказаний, та «Отрує злості» на сторінці 5, також без визначення авторства.

У цих статтях осмислюються вічні етичні питання: злість, хвороба, тілесний бруд, гнів, смерть. За жанровою спрямованістю це етично-філософські, дидактичні, з метафоричними образами-прикладми та мораллю-

висновком статті. Так на початку ХХ століття впроваджується ідея, яка вписується в дискурс екологічних та екофеміністичних пошуків ХХІ століття, які «реабілітують» енергетичні аури людини та світу, в якому вона живе. Якщо людина зла, то її тіло хворіє та перегорає, хімічні реакції в її тілі є брудом. Якщо хтось нап'ється води з цим брудом розгніваної людини, то помре. Отже невідомий автор через приклади та метафори закликає етнічних українців їхньою рідною зрозумілою мовою відмовитися від злості, від заздрощів, відкрити в своїй душі добро, й розповсюджувати його навколо себе.

Окремою рубрикою «Фейлетон» фундатори газети «Праця» окреслили намір друкувати сучасні художні твори. І в першому номері газети запропонували твір «За один цвіт», який визначили тематично як художню історію з часів Французької Революції. Цей твір надруковано як уривок частини більшого твору, продовження якого читач зможе знайти в наступному номері. Так фундатори «Праці» залучили успішний прийом масової культури «серіальність», для того щоб «надовго» залучити до себе потенційного читача. Автор цього оповідання не вказаний. Оповідання розміщено на сторінках 5–6.

Рубрика «Посмертні вісті» на сторінці 6 є завуальованою версією «реклами», де амбітним читачам пропонується повідомити про смерть важливої для них людини, на мою думку, за певну оплату, яка є додатковим фінансуванням газети.

Рубрика «Бразильські вісті» без визначення автора на сторінках 6–7 вміщує матеріал, який може бути корисним для істориків, які займаються переосмисленням соціальних і політичних процесів Бразилії в ХХ столітті. рубрика «Вісті місцеві» без указання імені автора на сторінці 7 є матеріалом для істориків, які займаються

інтерпретацією становлення українського етносу в Бразилії, а також для науковців, які увагу зосереджують навколо феномену діаспори загалом, та української діаспори, зокрема. Рубрика «Заграниця» на сторінці 7 без указання автора є певними новинами 1912 року перед Різдом, які можуть бути корисними для мешканців Бразилії, на думку засновників газети «Праця».

Рубрика «Новинки» має грайливу назву, яка створюється зменшувально-пестливим суфіксом іменника – к. У цій рубриці на сторінках 7–8 розкриваються сучасні для початку ХХ століття технічні приладдя, які можуть бути корисними в побутовій сфері та в обробленні землі селянами. Рубрика «Новинки» на сторінках 7–8 без зазначення автора може бути матеріалом для істориків-науковців, які займаються краєзнавством, що передбачає інтерпретацію побутових деталей певного історичного періоду.

Завершується перший номер газети «Праця» рубрикою «Смішний куток» на сторінці 8, де читачам запропоновані два анекдоти : «Хорий» (Хворий) та «Дитина, перина та латина». Ця рубрика може бути матеріалом для філологів-фольклористів, які об'єктом свого дослідження обрали жанр анекдоту. Це може поповнити збірку українських, зокрема, та світових анекдотів, загалом. Також на матеріалі цих анекдотів з різних номерів «Праці» можна простежити еволюцію жанру упродовж ХХ століття.

Окремо слід зауважити, що газета «Праця» може стати матеріалом для досліджень лінгвістів-україністів, які займаються еволюцією мови з точки зору фонетики, синтаксису, орфографії та осмислюють функціонування мови «на відстані» від рідного мовного середовища. Також газета «Праця» може стати матеріалом для

міждисциплінарних досліджень з точки зору існування інституції діаспори на рівнях філософії, соціології, політології.

Завершується перший номер таблицею на сторінці 8, де представлені географічні адреси редакції та типографії.

Дискусії

На мою думку, навколо газети «Праця» створилося інтелектуально-духовне соціальне й політичне підґрунтя для розбудови міста Прудентополіс як культурного осередка. Саме газета «Праця» як феномен української історичної пам'яті на рівні етнічної мови стала трампліном-підставою для переходу залізничної станції Прудентополіс ХІХ століття в місто Прудентополіс ХХІ століття.

Стаття «Балканська війна» в першому номері газети «Праця» 1912 року С. 3–4 відкриває можливість для уточнення історичних причин виникнення Першої світової війни. Ця стаття спонукає до ретельного перегляду інших документально-фактичних історичних матеріалів, в результаті чого вдасться перевірити гіпотезу: передтечею Першої світової війни є «Балканська війна» 1912 року між Боснією, Болгарією, Чорногорою та Грецією проти Турції, яка розпочалася битвою при болгарському місті Бургас. Ментальний конфлікт «християнського» та «мусульманського» мислення став причиною для загострення визвольних рухів в Австрійській та Російській імперіях і прагнення підкорених етнічних народів (Угорщина, Італія, Україна) здобути державну незалежність (яку не дозволили мати Україні в 1918 році інші Європейські країни). І саме події 1912 року сприяли

загостренню суперечки територіальної між Францією та Німеччиною, яку зараз інтерпретують як причину Першої світової війни.

Версія причини Першої світової війни зараз сформована в колоніальному дискурсі: бажання Німецької імперії конкурувати з Великою Британією та Францією на світовій арені початку ХХ століття.

Я пропоную переосмислити причини Першої світової війни в постколоніальному дискурсі: бажання окремих етнічних народів мати власну державність та вийти зі складу імперій. Ці висновки логічно зробити з результатів Першої світової війни: крах інституту імперії, який розпочався ще в 1900 році після конфлікту США та Іспанії, та перекинувся на Європу, що «читається» в Балканській війні 1912 року.

Висновки

Українофонна газета «Праця» є видатним культурно-соціо-історико-релігійним феноменом, який вплинув на розвиток української діаспори в Бразилії, української діаспори в світі, культурно-соціально-освітній розвиток окремих регіонів (частини штату Сан Пауло, частини штату Парана) в Бразилії в ХХ столітті.

Номери газети «Праця» ХХ століття можуть бути матеріалом, щоб відкрити перспективу для наукових досліджень у галузях філології та історії: світової історії та історії Бразилії; лінгвістів-україністів, які займаються еволюцією мови з точки зору фонетики, синтаксису, орфографії та осмислюють функціонування мови «на відстані» від рідного мовного середовища; для

міждисциплінарних досліджень з точки зору існування інституції діаспори на рівнях філософії, соціології, політології.

Література

Arey, L., & Khomenko, H. (2021). For Elizabeth Rudinesco's Triumph. Third wheel. *Astraea*, 2(1), 115–126. <https://www.doi.org/10.34142/astraea.2021.2.1.07>

Arey, L., Levchenko, N. (2022). Appsirantess. Excerpt from the novel. The Tragic Confession of Mykola Khvylovy in the novel by Lelya Arey Appsirantess. *Astraea*, 3(1), 94–113. doi: <https://doi.org/10.34142/astraea.2021.3.1.06>

Аркуша, О. (1997). Українське представництво в Галицькому сеймі (1889–1901 рр.) : автореферат дис. ... канд. іст. наук. : спец. 07.00.01. Львів.

Аркуша, О. (1996). Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 1996.

Аркуша О. (2000). Парламентська традиція галицьких українців у другій половині XIX – на початку XX ст. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиція. Львів. С. 68–91.

Бабух, Василь. (1992). Щоб не заламався язик об назву. Голос України. 1992. № 85. С. 12. 9 травня.

Барна, В. (2004). Акція «Вісла». Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч». Т. 1 : А–Й. 696 с. ISBN 966-528-197-6. С. 33.

Гаврилюк, О. Строць, Б. (2004). Археологічні дослідження на Тернопільщині. Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч». Т. 1. С. 49–50.

Гайдай, О., Хаварівський, Б., Ханас, В. (2002). Предтеча. Польський рух опору на Тернопільщині 1939–1941. Тернопіль.

Гуцуляк, М. (1993). Перший листопад 1918 на Західних землях України. Київ : Либідь. 408 с. С. 164–170.

Довідка про адміністративно-територіальний поділ Тернопільської області. Державний архів Тернопільської області. Путівник [Архівовано 14 липня 2014 у Wayback Machine.]. С. 346.

Режим доступу:
<https://archives.te.gov.ua/publikaciyi/putivnik/>
(Дата звернення 20.12.2023)

Лин, Любомир. (2017). Проблема діяльності галицького крайового сейму в історико-правовій науці. Національний юридичний журнал: теорія й практика. С. 13–17.

Комзюк, Л. (2009). Порівняльний аналіз конституційних проектів М. Драгоманова і М. Грушевського 1884 і 1905 рр. у контексті еволюції концепцій самостійності України кінця XIX – початку XX ст. Порівняльно-правові дослідження. № 1. С. 148–154.

Режим

доступу:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/18361>

(Дата

звернення 27.12.2023).

Kryvoruchko, S. (2019). Postcolonial Strategy and Love Vector in Lyric Poetry of Svyatoslav Vakarchuk. *Balkanistic Forum*, 2, 253–65. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=764864>

Kryvoruchko, S. (2019). Lyrical Hero as a Tradition in the Poetry by Evhen Sverstiuk. *Balkanistic Forum*. 3, 215226. <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=1069>

Kryvoruchko, S., & Fomenko, T. (2019). The image of Laurence in the novel Simone de Beauvoir “Magic Pictures”. *Journal of Social Sciences Research*, 2(5), 400-407. Retrieved from <https://doi.org/10.32861/jssr.52.400.407>

Kryvoruchko, S., Kostikova, I., Gulich, O., Harmash, L., & Rudnieva, I. (2021). Genre transformation in Simone de Beauvoir’s work “Force of Circumstance”. *Amazonia Investiga*,

10(38), 245–251. Retrieved from <https://doi.org/10.34069/AI/2021.38.02.24>

Kryvoruchko, S. (2023). Blood and Power / Person and State: Mykola Khvylovyi "Blue November" Balkanistic Forum. 22/3, 28-44. <https://www.cceol.com/search/journal-detail?id=1069>

Levchenko, N. (2023). Reception of Skovoroda's Concept Freedom in the Modern Ukrainian Historical Discourse. *Astraea*, 4(2), 29-44.
doi: <https://doi.org/10.34142/astraea.2023.4.2.02>

Мельник, А.І. (2012). Суспільно-політичне становище українського населення австро-угорщини як фактор формування державно-правових поглядів Ю. Романчука. *Держава і право*. Випуск 56. С. 138-140.

Мудрий, М. (1995). Проблема автономії Галичини в діяльності Галицького Крайового сейму (кінець 60-х – початок 70-х років XIX ст.). *Вісник Львівського університету*. Серія історична. Вип. 3. Львів. С. 47–56.

Oleniuk, Lays Fernanda. (2020). O Jornal ucraíno-brasileiro *Prácia: gênero e discurso*.

https://www.encontro2020.pe.anpuh.org/resources/anais/22/anpuh-pe-eeh2020/1601497539_ARQUIVO

84482a06d9bf29d78ea2a0fcf1ac997c.pdf

Сергійчук, В. (1997). Трагедія українців Польщі. Тернопіль : Тернопіль, 1997.

Treubov, D., & Treubova, I. (2023). Representation of Slavic Cultural Perspectives in the Folklore Theme “Maiden Seduction”. *Astraea*, 4(2), 89–113.

doi: <https://doi.org/10.34142/astraea.2023.4.2.05>

Петраш, Б. (2008). Помаранчева революція. Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2008. Т. 3. С. 116. Праця. (1912). № 1. 8 с.

Ханас, В. (2004). Армія Крайова. Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч». Т. 1 : А–Й.

Штейнбук, Ф. (2022). Під «Знаком Саваофа», або «Там, де...» Ульяненко. Ч. 2. Київ. Видавничий дім Дмитра Бураго.

Штейнбук, Ф. (2020). Еротизація дискурсу смерті у романі Олеся Ульяненка Софія. *Bibliotekarz Podlaski*, 4: 241–256 (<https://bibliotekarzpodlaski.pl/index.php/bp/issue/view/24>)

Штейнбук, Ф. (2021). Сюжетно-композиційна (не-)конвенційність творчості Олеся Ульяненка. *Studia Ucrainica Varsoviensia*. 9: 177–187
<https://studiauaavar.pl/resources/html/indexerSearch?search=502944&type=author>

References

Arey, L., & Khomenko, H. (2021). For Elizabeth Rudinesco's Triumph. Third wheel. *Astraea*, 2(1), 115–126. <https://www.doi.org/10.34142/astraea.2021.2.1.07>

Arey, L., Levchenko, N. (2022). Appsirantess. Excerpt from the novel. The Tragic Confession of Mykola Khvylovy in the novel by Lelya Arey Appsirantess. *Astraea*, 3(1), 94-113. doi: <https://doi.org/10.34142/astraea.2021.3.1.06>

Barry, P. (2008). Vstup do teorii: literaturoznavstvo ta kul'turolohiia [Beginning Theory: An introduction to literary and cultural theory]. Kyiv: Smolskyp [in Ukrainian].

Arkusha, O.H. (1997). Ukrainske predstavnytstvo v Halytskomu seimi (1889–1901 rr.) [Ukrainian representation in the Galician Diet (1889–1901)] : avtoreferat dys. ... kand. ist. nauk. : spets. 07.00.01. Lviv. [in Ukrainian].

Arkusha, O. (1996). Halytskyi seim: vyborchi kampanii 1889 i 1895 rr. [Galician Seym: election campaigns of 1889 and 1895.]. NAN Ukrainy, In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakovycha. Lviv, 1996. 173 s. [in Ukrainian].

Arkusha O. (2000). Parlamentska tradytsiia halytskykh ukrainsiv u druhii polovyni XIX – na pochatku XX st. [Parliamentary tradition of Galician Ukrainians in the second half of the 19th and early 20th centuries. Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood.]. Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. NAN

Ukrainy, In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha. Vyp. 6: Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika: istoriia i tradytsiia. Lviv. S. 68–91. [in Ukrainian].

Babukh, Vasyl. (1992). Shchob ne zalamavsia yazyk ob nazvu. [So that the tongue does not break about the title].

Holos Ukrainy. 1992. № 85. S. 12. 9 travnia. [in Ukrainian].

Barna, V. (2004). Aktsiia “Visla” [Action “Visla”]. Ternopilskyi entsyklopedychnyi slovnyk : u 4 t. / redkol.: H. Yavorskyi ta in. Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi kombinat «Zbruch». T. 1 : A–Y. ISBN 966-528-197-6. S. 33. [in Ukrainian].

Havryliuk, O. Strotsen, B. (2004). Arkheolohichni doslidzhennia na Ternopilshchyni. [Archaeological research in the Ternopil region]. Ternopilskyi entsyklopedychnyi slovnyk : u 4 t. / redkol.: H. Yavorskyi ta in. Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi kombinat «Zbruch». T. 1.S. 49–50. [in Ukrainian].

Haidai, O., Khavarivskyi, B., Khanas, V. (2002). Predtecha. Polskyi rukh oporu na Ternopilshchyni 1939-1941. [Forerunner. Polish resistance movement in Ternopil region 1939-1941]. Ternopil. 112 s. [in Ukrainian].

Hutsuliak, M. (1993). Pershyi lystopad 1918 na Zakhidnykh zemliakh Ukrainy. [First November 1918 in the Western lands of Ukraine]. Kyiv : Lybid. 408 s. S. 164–170. [in Ukrainian].

Dovidka pro administratyvno-terytorialnyi podil Ternopilskoi oblasti. [Certificate on the administrative-territorial division of the Ternopil region]. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. Putivnyk [Arkhivovano 14 lypnia 2014 u Wayback Machine.]. S. 346. Rezhym dostupu: <https://archives.te.gov.ua/publikaciyi/putivnik/> (Data zvernennia 20.12.2023). [in Ukrainian].

Ilyn, Liubomyr. (2017). Problema diialnosti halytskoho kraiovoho seimu v istoryko-pravovii nauksi. [The problem of the activity of the Galician Regional Diet in historical and legal science]. Natsionalnyi yurydychnyi zhurnal: teoriia y praktyka. S. 13–17. [in Ukrainian].

Komziuk, L.T. (2009). Porivnialnyi analiz konstytutsiinykh proektiv M. Drahomanova i M. Hrushevskoho 1884 i 1905 rr. u konteksti evoliutsii kontseptsii samostiinosti Ukrainy kintsia XIX–pochatku XX st. Porivnialno-pravovi doslidzhennia. [Comparative analysis of the constitutional drafts of M. Drahomanov and M. Hrushevskyi in 1884 and 1905 in the context of the evolution of concepts of independence of Ukraine in the late 19th and early 20th centuries]. № 1. S. 148–154. [in Ukrainian].
<http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/18361> (Data zvernennia 27.12.2023).

Kryvoruchko, S. (2019). Postcolonial Strategy and Love Vector in Lyric Poetry of Svyatoslav Vakarchuk. *Balkanistic Forum*, 2, 253–265. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=764864>

Kryvoruchko, S. (2019). Lyrical Hero as a Tradition in the Poetry by Evhen Sverstiuk. *Balkanistic Forum*, 3, 215-226. <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=1069>

Kryvoruchko, S., & Fomenko, T. (2019). The image of Laurence in the novel Simone de Beauvoir “Magic Pictures”. *Journal of Social Sciences Research*, 2(5), 400–407. Retrieved from <https://doi.org/10.32861/jssr.52.400.407>

Kryvoruchko, S., Kostikova, I., Gulich, O., Harmash, L., & Rudnieva, I. (2021). Genre transformation in Simone de Beauvoir’s work “Force of Circumstance”. *Amazonia Investiga*, 10(38), 245–251. Retrieved from <https://doi.org/10.34069/AI/2021.38.02.24>

Kryvoruchko, S. (2023). Blood and Power / Person and State: Mykola Khvylovyi "Blue November" *Balkanistic Forum*. 22/3, 28–44. <https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=1069>

Levchenko, N. (2023). Reception of Skovoroda’s Concept Freedom in the Modern Ukrainian Historical Discourse. *Astraea*, 4(2), 29–44. doi: <https://doi.org/10.34142/astraea.2023.4.2.02>

Melnyk, A. (2012). Suspilno-politychne stanovyshche ukrainskoho naseleння avstro-uhorshchyny yak faktor formuvannya derzhavno-pravovykh pohliadiv Yu. Romanchuka. [The socio-political situation of the Ukrainian population of Austria-Hungary as a factor in the formation of state and legal

views of Yu. Romanchuk]. *Derzhava i pravo*. Vypusk 56. S. 138–140. [in Ukrainian].

Mudryi, M. (1995). *Problema avtonomii Halychyny v diialnosti Halytskoho Kraiovoho seimu (kinets 60-kh – pochatok 70-kh rokiv XIX st.)*. [The problem of the autonomy of Galicia in the activities of the Galician Regional Diet (late 60s – early 70s of the 19th century)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna*. Vyp. 3. Lviv. S. 47–56. [in Ukrainian].

Oleniuk, Lays Fernanda. (2020). *O Jornal ucráino-brasileiro Prácia: gênero e discurso*. [in Portuguese].

https://www.encontro2020.pe.anpuh.org/resources/anais/22/anpuh-pe-eeh2020/1601497539_ARQUIVO_84482a06d9bf29d78ea2a0fcf1ac997c.pdf

Serhiichuk, V. (1997). *Trahediia ukraintsiv Polshchi*. [The tragedy of Ukrainians in Poland]. Ternopil : Ternopil, 1997. [in Ukrainian].

Trehubov, D., & Trehubova, I. (2023). Representation of Slavic Cultural Perspectives in the Folklore Theme “Maiden Seduction”. *Astraea*, 4(2), 89–113.

doi: <https://doi.org/10.34142/astraea.2023.4.2.05>

Ханас, В. (2004). *Армія Крайова. Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч»*. Т. 1 : А–Й. 696 с.

Petrash, B. (2008). Pomarancheva revoliutsiia. [Orange Revolution]. Ternopilskyi entsyklopedychnyi slovnyk : u 4 t. / redkol.: H. Yavorskyi ta in. Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi kombinat «Zbruch», 2008. T. 3.S. 116. [in Ukrainian].

Pratsia. [Work]. (1912). № 1. 8 s.

Khanas, V. (2004). Armiia Kraiova. [Kraiova Army]. Ternopilskyi entsyklopedychnyi slovnyk : u 4 t. / redkol.: H. Yavorskyi ta in. Ternopil : Vydavnycho-polihrafichnyi kombinat «Zbruch». T. 1 : A–Y. [in Ukrainian].

Shteinbuk, F. (2021). Siuzhetno-kompozytsiina (ne)konventsiiinist tvorchosti Olesia Ulianenka [Plot and compositional (non-)conventionality of Oles Ulyanenko's work]. Studia Ucrainica Varsoviensia. 9, 177–187. Retrieved from <https://studiauavar.pl/resources/html/indexerSearch?search=502944&type=author> [in Ukrainian].

Shteinbuk, F. (2022). Pid «Znakom Savaofa», abo «Tam, de...» Ulianenko [Under the “Sign of Savaof”, or “There where...” Ulyanenko]. Ch. 2. Kyiv : Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. 392 p. [in Ukrainian].

Shteinbuk, F. (2020). Erotyzatsiia dyskursu smerti u romani Olesia Ulianenka Sofiia [Eroticization of the discourse death by Oles Ulyanenko's novel Sofia]. Bibliotekarz Podlaski. 4, 241–256. Retrieved from

<https://bibliotekarzpodlaski.pl/index.php/bp/issue/view/24> [in Ukrainian].

rey, L., & Khomenko, H. (2021). For Elizabeth Rudinesco's Triumph. Third wheel. *Astraea*, 2(1), 115–126.

<https://www.doi.org/10.34142/astraea.2021.2.1.07>

Рукопис статті отримано 18 червня 2024 року

Рукопис затверджено до публікації 01 серпня 2024 року

Інформація про автора

Криворучко Світлана Костянтинівна – докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетьманця Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; адреса: 29, вул. Алчевських, Харків, 61002, Україна; e-mail: serka7@ukr.net ; <http://orcid.org/0000-0002-1123-9258> .

Kryvoruchko Svitlana, Doctor of Science in Philology, Full Professor, Head of the Professor Mykhailo Hetmanets Department of Foreign Literature and Slavic Languages, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University; 29, Alchevskikh Str., Kharkiv, 61002, Ukraine; e-mail: serka7@ukr.net ; <http://orcid.org/0000-0002-1123-9258>